

Motion till riksdagen 2010/11:C4

**av Maryam Yazdanfar m.fl. (S, MP, V)
med anledning av prop. 2010/11:31**

Bättre möjlighet till skuldsanering

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att förhindra överskuldsättning.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att öka kunskapen om barns och ungdomars situation i överskuldssatta familjer, exempelvis vad gäller hälsa och livskvalitet.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om en regeländring som innebär att skuldsanering ska kunna komma i fråga om gäldenären är på obestånd och så skuldsatt att han eller hon kan antas sakna förmåga att betala sina skulder de närmaste åren.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att minska återbetalningsperioden vid skuldsanering från fem till tre år.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med förslag till åtgärder som minskar antalet evighetsgäldenärer och skapar rimliga förutsättningar för dem att ta sig ur sin situation.

Motivering

Antalet överskuldssatta som ansöker om skuldsanering hos Kronofogden ökar. Även antalet överskuldssatta som beviljas skuldsanering stiger. Bland de överskuldssatta finns alla typer av hushåll. Undersökningar visar att de flesta överskuldssatta drabbats av oförutsedda försämringar av sin ekonomi, exempelvis arbetslöshet, sjukdom, konkurs, skilsmässa eller dödsfall i familjen. I dessa fall handlar det således inte om lyx- och överkonsumtion. Samtidigt är det viktigt att poängtera att de flesta som råkar ut för denna typ av händelser

Fel! Okänt namn på

inte blir överskuldssatta. Vi kan dock konstatera att gruppen överskuldssatta riskerar att växa med hög arbetslöshet och genom de kraftiga försämringar den borgerliga regeringen genomfört i sjuk- och arbetslöshetsförsäkringarna. Sjuk- och arbetslöshetsförsäkringarna är just avsedda att ge möjligheter till en omställningsperiod utan att hushållets ekonomi raseras. Under den moderat-ledda regeringen tas alltså steg allt längre bort från denna grundläggande princip. Fler riskerar att råka illa ut.

Behovet av en reformerad skuldsaneringslagstiftning är mycket stort och även utredningsbalken bör reformeras. Avsikten med skuldsaneringslagen är att möjliggöra för fler att komma tillbaka till ett sunt och aktivt ekonomiskt liv där det lönar sig att arbeta. Med en väl avvägd skuldsaneringslag finns flera vinnare, såväl fordringsägare och gäldenärer som samhället tjänar på att fler kan komma tillbaka till ett sunt ekonomiskt liv.

Vi ställer oss därför bakom regeringens förslag men anser att flera viktiga delar saknas i propositionen. Regeringen tillsatte förra mandatperioden en utredning för att se över insolvensförfarandet. Trots att utredningens förslag i betänkandet Vägen tillbaka för överskuldssatta (SOU 2008:82) bemöttes positivt av flera remissinstanser väljer regeringen att sätta stopp för flera av utredningens förslag. Vi beklagar att en uppenbar oenighet mellan allianspartierna resulterar i att regeringens proposition krympt till att föreslå mycket få och otillräckliga åtgärder.

Att förhindra överskuldssättning

Hög arbetslöshet och försämringar i välfärdssystemen riskerar att öka antalet överskuldssatta och i förlängningen även antalet överskuldssatta som har rätt till skuldsanering. Att nedskärningar i välfärdssystemen får sådana konsekvenser är högst oroande och varken kan eller bör mötas genom lättnader i skuldsaneringslagen – tvärtom.

Målet måste vara att minska antalet ansökningar om skuldsanering, men inte genom att skärpa regelverket för skuldsanering utan genom att skapa bättre förutsättningar för enskilda hushåll att klara sin ekonomi, skapa sysselsättning, överbygga omställningsperioder och förhindra överskuldssättning.

Vi efterlyser en tydlig strategi från regeringens sida för hur överskuldssättning ska kunna undvikas. Detta kräver inte minst en aktiv jobbpolitik men också att trygghetssystemen såsom sjuk- och arbetslöshetsförsäkringarna förändras så att de ger den omställningstrygghet som man har rätt att förvänta sig av en försäkring. Även insatser för att öka den privatekonomiska kunskapen hos hushållen behöver göras. Vi vill i detta sammanhang framhålla betydelsen av en aktiv och utåtriktad konsument- och budgetrådgivning i kommunerna.

Barn i överskuldssatta familjer

Kronofogden räknar med att mellan 400 000 och 600 000 personer i Sverige är överskuldssatta. Hur många barn som lever i överskuldssatta familjer är oklart liksom hur många barn som lever i hushåll som genomgår skuldsanering.

Ett barn som växer upp i en fattig eller svårt överskuldssatt familj riskerar att hamna i ett utanförskap. Barnet riskerar att sakna just sådant som de flesta andra barn i omgivningen har tillgång till. Exempelvis kan det innebära att barnet inte ges möjlighet att åka på semester, saknar cykel eller dator, har svårt att följa med på skolutflykter eller delta i olika idrotts- eller andra fritidsaktiviteter. Barnet får till syvende og sist inte samma möjligheter att växa och utvecklas som andra barn. Dessa barn lever i vad som brukar kallas relativ fattigdom.

Hjälpporganisationer och sociala myndigheter har uppmärksammat att det blivit ett ökat tryck från hjälpsökande barnfamiljer. Enligt Föreningen Majblomman 2008 fanns det exempelvis 23 000 barn i familjer som inte ens hade råd att köpa nya glasögon till barnen. Mellan åren 2005 och 2010 ökade ansökningarna till Majblomman om hjälp med 40 procent. Stadsmissionen har redovisat en liknande bild och pekar på att de hjälpsökande inte bara söker för att få lite extra hjälp utan till basala behov som elräkningar och hyra. Under 2009 drabbades över 600 barn av vräkning.

Även socialbidragskostnaderna har ökat mycket kraftigt de senaste två åren och socialbidragsbehovet prognostiseras öka även 2011.

Även när en förälder genomgår skuldsanering eller står under löneutmätning drabbas barnen. En förälder med så kallade umgängesbarn har inte rätt att få umgängeskostnader inräknade i förbehållsbeloppet, exempelvis resor till och från hemmet, vilket kan innebära att barnen får svårigheter att träffa båda sina föräldrar. Det kan också vara så att det i ett hushåll som genomgår skuldsanering saknas resurser för att hålla med dator eller liknande, vilket direkt kan hindra barnen från att genomföra skolarbeten. I sådana situationer drabbas barnen direkt av förälderns dåliga ekonomi.

Vi anser att det är nödvändigt att kunskapen om barns och ungdomars situation i överskuldssatta familjer ökar, exempelvis vad gäller hälsa och livskvalitet. Vidare bör hänsyn till barnens bästa vara vägledande också vid en reformering av skuldsaneringslagen.

Krav och skäl för skuldsanering

Syftet med skuldsaneringslagen är att under vissa förutsättningar möjliggöra för svårt skuldssatta personer att bli fri från sina skulder, helt eller delvis, för att därmed kunna återgå till ett sunt och aktivt ekonomiskt liv där det lönar sig att arbeta. År 2009 ansökte närmare 7 000 svenskar om skuldsanering. Cirka 4 000 av de sökande fick skuldsaneringsbeslut. De allra flesta som genomgår

Fel! Okänt namn på

skuldsanering blir skuldfria och relativt få återkommer till Kronofogden med nya skulder.

För att ges rätt till skuldsanering görs en skälighetsbedömning. Skälen i dagens regelverk innebär bland annat att den skuldsatte ska kunna visa att man gjort vad man kunnat för att betala sina skulder. Detta är en viktig princip. Samtidigt tål att påpekas att betalningsmoralen bland dem som beviljas skuldsanering är mycket hög. Hela 95 procent uppges klara sin skuldsanering.

Däremot anser vi att det finns anledning att ändra den del i skälighetsbedömningen som rör skuldernas ålder. Vi välkomnar därför regeringens förslag om att skuldernas ålder inte längre ska beaktas vid den allmänna skälighetsbedömningen.

Vidare anser vi att utredningens förslag om att skuldsanering ska kunna komma ifråga om gäldenären är på obestånd och så skuldsatt att han eller hon kan antas sakna förmåga att betala sina skulder ”de närmaste åren” borde ha övervägts noggrannare av regeringen. Till skillnad från gällande lagstiftning som slår fast att oförmåga att betala sina skulder ”inom överskådlig tid” inte tillåter skuldsanering skulle en regelförändring innebära att fler gavs rätt till skuldsanering och därmed möjlighet att ta sig ur sin överskuldssättning. I propositionen nöjer sig regeringen med att peka på risken att ett sådant förslag skulle påverka den allmänna betalningsmoralen negativt. Vi menar att regeringen kraftigt övervärderar risken att en sådan regeländring skulle leda till att fler aktivt och avsiktligt skulle missköta sina betalningsförpliktelser för att därmed hamna i svår överskuldssättning.

Treårig betalningsperiod vid skuldsanering

I utredningen Vägen tillbaka för överskuldssatta föreslås att huvudregeln för betalningsperioden vid skuldsanering sänks från fem till tre år. Regeringen avvisar förslaget trots att flera remissinstanser varit positiva till förslaget. Detta anser vi vara beklagligt. Många av dem som sitter med stora skulder har levt på existensminimum under lång tid. För de allra flesta handlar det således inte om att leva på existensminimum endast under de år skuldsaneringen pågår utan under betydligt längre tid än så. Inte minst av ovan nämnda skäl, där barn riskerar att drabbas av föräldrarnas överskuldssättning, anser vi att det finns anledning att huvudregeln för återbetalningsperioden minskas från fem till tre år.

Översyn av utsökningsbalken

Vi efterlyser vidare att en översyn av utsökningsbalken görs snarast. Redan för över ett år sedan inkom Kronofogdemyndigheten till regeringen med förslag om förenklad löneutmätning. Dagens system med löneutmätning har flera nackdelar. Regelverket saknar incitament för den enskilde att på olika

sätt vidta åtgärder för att minska sin skuldsättning. Vi menar att det är hög tid att ser över regelverket med syfte att öka den enskildes motivation att på olika sätt öka sina intäkter och minska sina kostnader genom att exempelvis gå upp i arbetstid, ta extraarbete eller byta bostad. En sådan översyn skulle bidra till att minska svartarbete.

En annan fråga som berör förbehållsbeloppet och som bör vara föremål för översyn är den praxis som vuxit fram genom den så kallade proportioneringen som sker när gäldenären lever tillsammans med en make eller sambo som har egen inkomst. För gäldenären kan proportioneringen innebära att det är svårt att sätta sig in i och kontrollera hur förbehållsbeloppet har räknats fram. Även principen bakom proportioneringen ifrågasätts av många och kan uppfattas som orimlig och orättvis då make eller sambo inte har något betalningsansvar för skulderna. Även förslag kring proportioneringen finns med i det förslag till förenklad löneutmätning som Kronofogdemyndigheten lagt fram.

Vidare anser vi att det finns skäl att se över regelverket om möjligheterna att vid fastställande av återbetalningsbelopp ta hänsyn till faktorer såsom ålder och sjukdom.

Evighetsgäldenärerna

Vi saknar förslag som löser problematiken kring evighetsgäldenärerna. Regeringen nöjer sig med att konstatera att många av de så kallade evighetsgäldenärerna redan med dagens regelverk skulle vara berättigade till skuldsanering. Vidare menar regeringen att orsaken till att dessa överskuldsatta personer inte söker skuldsanering varierar varför problemet är svårt att komma åt. Regeringen hänvisar till ökade informationsinsatser i kommunerna och från Konsumentverket och avser att följa utvecklingen.

Problematiken kring evighetsgäldenärernas situation är knappast ny. Snarare har detta varit en fråga som diskuterats under flertalet år utan att regeringen presenterat några förslag på området. Vi menar att informationsinsatser från Konsumentverket och inte minst kommunernas budget- och skuldrådgivare är viktiga men att ytterligare insatser måste göras. En fråga som exempelvis inte alls berörs i propositionen är situationer när en näringsidkare, exempelvis ett fåmansbolag som försatts i konkurs, även efter konkursen kan bli föremål för utmätning då skulder som inte reglerats sålts vidare till inkassobolag som i sin tur lagt på ränta och fortsätter att driva in skulden. Vi beklagar att regeringen inte har kunnat presentera några fler förslag och efterlyser en förnyad översyn för att komma fram till konkreta åtgärder för att minska antalet evighetsgäldenärer och skapa rimliga förutsättningar för dem att ta sig ur sin situation.

Fel! Okänt namn

Samlat agerande

Problemen kring överskudsättning berör flera olika myndigheter och en mängd privata aktörer. Varje enskild aktör har av naturliga skäl begränsade möjligheter att påverka överskudsättningsproblematiken. Strategier bör tas fram för hur ett mera gränsöverskridande arbete och en bättre samordning mellan berörda myndigheter och aktörer kan utvecklas. En sådan strategi skulle även vara positiv för kunskapsutvecklingen på området.

Stockholm den 10 november 2010

Maryam Yazdanfar (S)

Jan Lindholm (MP)

Carina Ohlsson (S)

Jonas Gunnarsson (S)

Yilmaz Kerimo (S)

Gustav Fridolin (MP)

Amineh Kakabaveh (V)

Marianne Berg (V)

Hillevi Larsson (S)

Hannah Bergstedt (S)

Katarina Köhler (S)

Agneta Börjesson (MP)